

L'Esperanto, al sta par rindi inpotent la prime maludicjon e t'al stes timp al rimedje in gran part a la küestjon de konfussjon des letaris da l'alfabét a cöli la küal, il Lusane l'ha püer-
töt un bon kontribüt, benké aj srej tinsps al vedi vosät al
desert de indifferance. La Patrie e il Tesäur de l'enge fur-
lane, fassind marcä insjeme Esperanto e l'enge ladine, senoe
sare-lu e metin in pratike une idee di kel zjencjat eminent
e e sperin kusi di kontribui a dispyardi kes dös teribilis
maludicjons ke kolpisin la Ladinje ancemó pluj ke no i
altris país. Ma procedin in ordin.

Grafie a l'e il müd di representat^{la parola} in skriture a mjec di le-
taris da l'alfabét. Ortografie e konsist t'al skrivi in konfor-
mitat a lis regulis fissadis e t'al riprodusi esatamentri une juste
pronunje. Čavál, ciavál, chiavál, tchiavál e son küatri gra-
fiks diferentis. Inveci čavál, ciavál, čjaváll, ciaval.. e si
küatri manjeris ortografikis diferentis de stese grafie.
une di kestis manjeris e jé ortografikamenti juste.

Il probleme de grafie al precéd parce' ke l'e pluj inportant,
pluj fundamentäl. La ortografie na räuarda ke un detalgo. Tra i Ro-
manços da l'Engadine, dopo sèkui di diskusjons al pararés ke
la küestjon e fos ridote a l'ortografie, ma no par kest e jé manko
vivac, manko garbe. La grafie e jé mjeze latine e mjeze germanike.
Se il c al represente il k, par representä il č (o il tš) si use mje-
manko ke il küadrigrame tsch. Si pretind di adstä une orto-
grafie ke avreini lis dös varjajons dialetäls de alte e de base
Engadine, opür di otüni ke un medem müd di skrivi al kon-

tenti dute la valade ladine da l'In. prociamentri kome se in
friul si volés introdusi une manjere di skrivi nuye, nupa e nupa
ke fos intermedje e ke kontentàs duè.

Invece pe Patrije L. la domande ejè ke di stabili' une grafie komùn
a duè i dialèc de famee ladine, lašand par kumò in sekonde
linje la küestjòn ortografike ke si šjolzarà kul timp.

Risolvi la küestjòn de grafie pa-l söl Furlàn, no kurand-si alàt
des altris seccjòn l'è manko di nuye, anzi l'è fa un pas indur,
parcè pluj si rind o si tente di rindi gèneral e fise une
grafie speccjal pluj difitil al sarò, al moment in kuj i timp e
fosin madurs, fa adotà une grafie komùn ke fassès sence pjetat
tabula rasa daj vecos sistems. No tentà di meti d'akordo duè
i Ladins su di un sisteme komùn l'è fa opere distatiste, separa-
tiste, antiunitarje.

Eko vokabui dal stes sinifikat in Engadiner e in Furlàn
ke si prononcia in müd analogo ma ke si skriven in müd
alàt diferent: Schlitta = slite; chascha = ciace; üsch = us;
muoldscher = molzi; dschigliusa = gelosie; ardschiglia = arzile;
radschun = reson; tschinch = cinch; bilantscha = balance; materatsch
matera's; bratsch = brac; atschal = acal; glatsch = glac; cognuschentse
= conoscince; credentscha = credence. Si trate di skrivi kestir peraulir
tal müd pluj senplis, pluj fonetik, pluj someant. Keste opere ve-
ramentri patrijotike si domande a kuj ke si propon riformir orto-
grafikis tal ladin. Cate une solucjòn ke teni kont di un söl
dialet retinèn-lu indipendent e sovràn e par zonte di kel ke
didatikamentri, leterarjomentri e pratikamentri l'è il manko inper

tant (e infatti l'è apònt consideràt e tratàt sot duc i ponc di
vste un senplre vernakul e par zonte moribònd), giudicantlu an-
che pe grafie un senplre tirepò de l'enge taljane, l'è propri kome
kuj ke al volés stabili la grafie da romanesk o dal marki-
gion o dal venecjan, al fias ke dal triestin o dal còst e no ke
dal favelà di Vinsesje e no-l consideràt afàt la grafie de l'enge
taljane.

Te prefacjòn al Strolig Furlàn di Peri Zorut pal 1821-1821
e trój numars precedènc de Patrije e ançe pluj voltis t-al Tefür
o vin spjegàt i mutirs de grafie da l' Esperanto o internacjo-
nāl-neutrāl k'o vin adotot pal Furlàn e conseguèntementri par dutis
its varjetòe di ladin.

La sole objegjon ke nus sej stàde fote kun etionimistat e kun
gentilece e je: ke esind il Furlàn un'enge dependènt dal latin,
e devi sej scrìte kun grafie latine. A vjodi kun tante frekuen-
ce il k si rrecv une impresjon disgustose, ke indispetis ke fàj
butà il lōri o il shēj di bande. Il ladin al cāpe un aspjet esotik.

Si podarēs rispūndi pal ladin in generāl ke pūr esind une
enge fondamentalmentri neolatine pūr e ha non poče atinence
kul todesk (specjalmentri il ladin occidental e centrāl) e kul
slāv (specjalmentri il Furlàn). Ma il razōnament al devi indufì
a vinci keste kontrarietāt istintive o mājōr dovude a la lunge
habitudin, kuanke si konsiderin i vantōe dal sisteme proponūd
e si peze ben il pro e il kōntri. Si cōlin pūr lis medisinis ke
son trerit, ma ke si sa ke fōsin ben? Anzi il vantōe de òve
grafie a l'è ben pluj siguramentri volutabil ke no kel di une.

medisine künke no si trati propri des pluĵ volĝars e il
mal al sej ben konösünd e al konsenti un rimĵedi sigür. E po
si trate so redüt di usö il voli. Kün-ke si inparäs a lej e a
skrivu kun kest sisteme e al Fos universalmenti usöt da la st
e in-te skriture al pararäs di strani un sisteme manko kon
mün, ke, par zonte, no esind fonetik, al pararäs dal dut ilogik.

L'opinjon veramenti kläsike ke il furlän de Petrye ku la so
grafe neuträl al sej un meşedöt di furlän e di esperanto e
ke, no manko stranbalade, ke al sej une speĵe di zergo todësti,
no provin altri ke la serĵetät e la ponderatece daj veramenti
nöbii avversaris. Il letör inparĵäl e ke l'ha il cör su lis spal's, no
leät a nisin prekonĉet da kestis opinjons al po judikä de büna
^{e de fondatece} fede, di duc i altris judicis, ke i nestris kontraditörs e föst
par pronuncjäs su l'idee ladine.

Ke la grafie no ha nisine influence su la esence dal lenga
l'e provät da kest fat: konös kome: Klajn Stringer, Mikels
ter, Kräjc, Lang, Lejkt, Milöferiks, Sepenhofers, Jourdan, Černegöj
kovač, Volf, Väserman, Bak, Brunik, Burgant, Léstovic, Kauč
Bolziko, Kājnero, Kovic, Kopitz, Kükavac, Delser, Ersetig, He
Hejman, Hoke, Juretig, Kekler, Klefš, Kok, Plejer Pajer, Met
Rajser, Rubič, Ruter, Rutic, Saletnic, Šbuelo, Šmidt, Šeity
Umek, Unfer, ^{ke} si skrivin kul kape o sence, ku lis pipis o no,
no par kest e česerän di sej todësts, slovens, frances o boem
mentre konös kome Pinät, Plet, Šverzuit, Čámaro, Sigön
Škaraböt, Lenassi, Lorenzutti, Nodis, Klokjetti, Jakucci, Martucci
Mukjüt, Bugelli, Gobitto, Luvissoni, Musoni, Nusse, Panulti, Zorav

si skrivin come ke si ūl si gambū la final a plāfē, e
sarēn sinpri di origin furlane.

Par catā une grafie konvenjent si podarēs procedi anče
kul método sperimentāl. Šjelzi une liste di peraūlis in kuj
e fosin representadis pluĵ voltis lis kombinacjōns di due i suns
ma specjalmētri kes pluĵ dificilis a raprezentā. Deta kestis
peraūlis a un gran numar di persons ke vejn kulture, di
nacionalitāt diferentis, e po' invida-lis a lej. Coli note di oūi
šbalgo di pronunje. Coli in ešām dutis lis diferentis grafūs
in kuj la leture ehadāt risultāt pluĵ sodisfacēns e šjelzi defimtri-
vamentri ke grafie ke ha dāte pluĵ būne prove, por oūi sun.

Kest almanko al varēs il mert di sej un sisteme šjentifik, ma
l'e' cĵart ke nissun al si dedikarā a ncerēs sistemātikis, lungis
to šjencjōsis di kest ġenar esind sitiūr ke nol catarēs un šhēj
ke al publikā's la so detalgode relegjōn, e, se pūr al catōr mud
di publikā-te, nol varēs letōrs, parcé ke nissun si interese. L'e'
une vore pluĵ facil škrivi insolencis o balordaginis, ke veān
štanpadis e letis mīl voltis pluĵ vulintir, da la hint ke brame
nome il divertimēt imedjāt.

Pasin in rasiēne i vantāc de grafie adotāde kun tant
standul daj benpensānc, e dal sapjentisim militarisimo.

Une grafie senplis, fonetike in kuj oūi sun l'e' raprezentāt
sinpri da un sēs seño, e un seño in kualunkūe kombinacjōn
kun altris al mantēn l'istēs valōr, e' permet di inparā a leje
a škrivi kualunkūe lēge in un tĵarc dal tēp ke l'okōr ku
lis vecis grafūs tradicjonāls, e al sarā une vore mianke facil

di la şbalgōs di ortografie. Kest l'è un vantâc no tracturabil
paîs dulà ke si ha poce voe e poejence di studjâ, dulà ke l'analfabetismo l'è ancemò estindût, dulà ke si verificâs konkorenza
di kulture kuy sloven, i kuy in un timp plu j kurt
sence shiârâ, in grâje de l'or senplici grafie fonetike, e po
prokurâs un grâd di kulture superjor al nestri. Se ha
no la lenge di inseñamênt e kontinuâs a sej ke taljane s
varâ il şvantâc enorme di vè paj skric une lenge foreste, d
ferentâ di ke fevelade ^{inrede} se, kome mase di just, la ladin si
varâ une lenge ke ofrîrâ in pñi kâş manko risorsir di
jugoslavie pance doprade e kultivade da un numar di pers
une vore plu j pcul, kizindi la necesitât arolute par ek
librâ kest şvantâc di adotâ une grafie ke kun limitade
aplikacijon e pñedi eliminâ dal dut l'analfabetismo e
meti a duc, sence shiârâ ecesiv, di alca il nivêl medj
de kulture dal paîs.

Esind viñûc a koñosince ku l'alfabet sloven e kroât la
konvunjion su la konvenjence di adotâ pal ladin l'alfabet est
santiste - ke del rest l'è someantisim a kel dal jogoslav, si
fate simpli plu j salde. L'Atkul stes, fin dal prin so lavôr su
l'idiome Furlan stanpât ancemò dal 1846, al skriveve: (pag
34-35). "Konkludarîn kul risca di proponi a kuy ke al skr
furlan di servisi da l'alfabet ilirik (kel doprât de j Rus, il cirilic)
ke l'è ançe preferibil pal volak (rumen), plu jost di kel latin [infat
alore si doprâs ancimo kel alfabet pe lenge volake]. za ke nus pâr
si poderâs rişarâ un gran vantâc. Skrivind il furlan ku l'

l'etarris latinis, l'ortografie e riés une vore arbitrarje, mentre
kun pluj precíjjon si podarés se dut adotànd l'alfabét ilirik.
Doj suns, par mūd d'esemplipj kūaj si doprin dōs o tre l'etarris,
podaresin alore, in une vore di lūks, sej rapresentāc, da une sole.
Su amirators da l'Askul - non ke l'ul di besot autonomie e
indipendence de lenge ladine - e dovaresin pondera' ben kestis
sōs periculis e no skanduliza-si se noaltris vin adotāt il siste-
me propuñāt fin da principi dal gran filologo, ku la difference ke
o vin agevolāt un mont valind-si doj seños diakritiks su l'etarris
latinis invece ke doj karatars ciriljans ben pluj dificili. Ance
i Rumens dal karatar ciriljan e son pasāc al latin, i Serbos
e stan kumō abandonan-lu par parā un pōk ala volte ance lōr
a kel latin. Ma kest l'è nuje. Il turk e i sjej dialēc, kome si
rileve dal libri kun saḡos di Bibje tradōc in 543 lengis (Londre,
Socjetāt de Bibje 1921) e son skric in 20 grafis ke perō si redu-
sin a cink karatars diferēnc (rus, grēk, hebreo armēn e arab);
il sanskrit in sjet karatars, in Sindhi kun cink; l' Hindustani
kun 4; il Panjabi e dialēc (Indje) kun 5; il Tamil, Kabilik (Algerie),
Hindi, Gavanēs, Hausa, Grēk, Rutēn, Marathi, ovidūn kun tre
karatars. Il Sirjan kun tre karatars par l'antik e un pal moderno. Dutis
o skūāsi lis lenges da l' Indje, il Koreān, il Gjorgjan il Cines, il
Bulgar il Boem, Todēsk, Danēs, Finlandēs, Islandēs, Norvegjan, Sve-
dēs, Polāk, Slovāk, Rumen, ^{Albanēs} Lituan, Persjan, Iddiś o Gudojtk-Todēsk
e son skric kun doj karatars. E i Furlans e han korāḡo di
stuarzi il nās in presince di un k e di kūolki l'etare kūj
capeluc! Al è kome deklarā-si intelektuālmēntri inferjōrs o lis

popolajōns da l'Orjēnt, ke noaltris ku la nestre legerese, no kon-
sin-lis afāt, lis ritinān bārbars o almento plu' indaur di'no.

In Slavos in Ongarie e jerin ĉink miljōns e e vevin ajēt letē-
turis e ĉink alfabeti! Notin anĉe keste: l'Rutens da l'Aŭstrie traj
libris di' prejere e dopravin i karatars rus i kŭaj e rinderin
aĉesibit a kesi sūditors aŭstriakos i libris, ke si stanparin in
Rusje. Zake' kest not komodere a l'Aŭstrie e son stāc aplikāo
al rutēn i karatars latins. Kest par di' ke il ġuvjār aŭstriako, par
rejon di' stat, al si inpacave anĉe di' letēratire! No jē' meravee
ke anĉe fra di'no si faji opozicjōn a un alfabet e a une grafie
ke intind di' konkori a sancjonā e konsakrē l'esistēce aŭtō-
nome, independēt de lēnge ladine e par konsequeŋce di' re-
lative naciōn.

L'Askul traj "Sagos ladins, no l'ha perō mitūt in prātike l'opi-
njon e l'aigūr esprimūt dal'46 e l'ha speĉjalmentri mantinū
de pal ladin la ilōgike grafie taljane dal ci gi ca ga, che
ghe, sul kŭāl terēn no l'ere pusibil di' segŭi-lu.

Vin kŭindi adotāt il k e lis letēris esperantists kuj ĉapelūe
ĉ e ĝ. Il k l'ha fat viŋi l'anime nere a ĉarc patriotāds
ke han prezentāt la lor kuŝjence in kesi ultins ajŋs dopo il
potatrak da l'Aŭstrie. La veretāt e jē' ke il k si skriveve daj
Taljans derānt di' a, o, u e kŭindi anĉe dal pari Dante. Ke
dal'800 si disputave anĉimō se si doveve konservā-lu. Peri
Aretin al voleve konservā-lu se no altri par memorje daj latins
ke bolavin kun ke letare i kalunjatōrs. E pal Friul keste e saret
une bŭene reŝōn propri par introduŝi-lu parĉē ke kej tāj amijō

lu vejn sinpri e poj sinpri devânt daj voi. Ke par pure inorance si ritên il k une lètère slave e todesce mentre e esist in skrituris fra lis pluĵ antiġis e ku la stese forme atüal val-a-di t-al Skopto, grêk, alik, dorik, jonik, mesapik, osko, unbro, etruisk, gotik, e slaronik o servjên, rus, todesk retik ecet. Dunçe lu dopravin ançe i nestris antikisims vons ben prime ke i Romans e stomencasin a okupa' il pluĵ picul püest te storje. Nome l'alfabêt celtik no l'ha il k. Eskludi-lu al sarês dunçe un omagjo al celtismo val-a-di aj habitânc de Eürope ocidentâl daj küaj e restin i nevôc in France e in Ingiltère.

Il kape e i seños diakritiks ke somêjn pipis par kuj ke ju cale sbadotamentri e podevin urtâ i nârvs aj furlâns di Gurice kûanke t-al sloven e vjodevin une minacje. Kumô il Sloven e la so lenge (ke l'e dut un kul popul, kome pal furlân) no l'e ke il vivaroj aleât par otîni lâutonmie, la tranküilitât e la prosperitât de regôn. E pò, di duc i Ladîns, nome daj tjarc daj 30000 habitânc di Gurice (ke i altris e son Slovêns) e han ôkassjon di vjodi skrituris in Slovên. Duc i altris Ladîns e sararên si e no disferençâ un stânpât in Slovên da un in altre lenge foreste. Un sentiment di antipatie, ançe kûanke jere justificade da lis kondicjions pulitiks artificjâls - ke kumô lis kondicjions son propi ribaltadis - di 20'000 persons, no varês dovût o podût rasonevalmentri ferevênd, estindi-si a 800'000 o 900'000.

Kej pò ke krodesin di konbati efikacementri i Sugo-slavs ku l'eskludi lis sponudis pipis, il k e lj da la grafie furlane si pasaresen di ilusjions e e fâsresin un dam a se' stes trodind

di fa-lu aj avversaris, propi home kel puor biät ke par fa un dispo
a la femine ... al st e iskrit a la rete dej Skoptis. Se la masime
ativitat sprirituäl e ha di koncentra-si fat konbati la nacijaletah kun
finant o ke sta a flank, e ke je in cäse so kul medem nestri dirit di
vivi, e di prospera e di kolabora kun no al ben-jesi dal pais, si riv
di pestä il cär hüintri il mür o di la sence sperance di ritorje k
tri il stes destin. Daj Slovëns e daj Kroac si doveres inv
inpara ke in gracje de lör grafie senplie e fonetike (dovude prop
al k e alis ppiö), e püedin inseñä a lej e skrive in njeo tant t
ke no in Itäle. (In France pö e stan ançe pješ tant l'e vër ke e
fasin efäm di detature ançe i kandidäc a la licence l'écrit! Un
ejns par inpara a skrive ortografikamenti!!). A Gurrice i nestri
opositörs e püedin colisi il gust di veritika la cose sperimenta
mentri. Fa lej e deta t-e lör mori-linge a fruc ke han vüt il
medem numar di horis di istrugjon di taljan e di sloven e k
siderä i risultäc kun imparcialitat. Kusi si poderes propi ridusi
a cifris il valör de grafie taljane in konfrönt de slovene. Si pod
fa anälogis riceräs su dutis lis lengas. Altri ke vitjaks inside,
minacis di fusitacjon da bande di un vergoños ufisjalit inbost
dekreç belörc di internament par kuy ke l'ha proponüd la
presint grafie, ke je la prime pjere pol risorgimént di un p
pul fin kumö traskurat e disprecat, decreç vilmentri rimangäc, ke
no mostrin altri ke l'ignorance e la presunsjon plu madornäl di kuy
l'ha attirät su la Ladinje centrät e orientäl un tal difastro moräl
e materjal, ke, se ançe l'e un mastje pater-nostri, al po benisim lä o
braceto dal so kamarade Atile Flagellum-Dei.

La majör facilität des gräfis slovene e kroate si püedin anee dedusi doj relativs silabaris o prins libris di sküele. Vin devont il silabari des dös lengis depüäs tej teritoris onés a l'Italie stampac a Milan. Il "Prvo berilo za prvi rzred obćih ljudskih šol", l'é in 8° picul, e l'ha 99 pägimis. A pag. 35 e skomence la leture di intirs periodos. A pag. 65 l'é finid l'inseñament de skriture di dütis lis majürkulis. Il rest l'ha rakonc e poesüs. Il "Početnica ili prva šitanka za opće pučke škole", paj Kroac l'é in 4ta picul di 82 pägimis, kun figuris e modej di skriture korsive kome l'altri librit. A pag. 40 e skomencia i prins periodos. A pag. 53 si ho l'inseñament de ultime majürkule in korsiv. Il rest l'é dedicät a prosir e poesüs. Par rivä a kest pont tej libris di sküele taljans bisuñe fini il libri di sekonde e anee anee. Naturalmentri kuj ke l'é speçjaliste in materje al podarä püartä pluj detaljos e notigis pluj precisir su keste indögne.

Esist un poçe di difference fra la grafie slovene e kroate, kome fra kester dös e l'esperantiste e fra keste e la furlane. P.e. ž sloven e kroät korespüindin a ĝ esperanto; ĝ esp. e furl. l'ha il korespondent tal đ kroät; ĉ e ċ, sloven il prin e kroac duč-i-doj e korespüindin vunde al ĉ esp. e furlän, ĉ majör al tĉ; ŝ al korespüind perfetamentri a l'ŝ, z des dös lengis slavis o z esp. ed a ŝ furlän; c e g korespüindin a lis stesis letaris di Esp. e furlän, ma pal l'italjan o z di zecchino e al gh.

L'é poj pusiböl, ke kul timp, la grafie esp. e püedi influi su ke slave tal sens di fa gambjä lis pipis in çapelüc. Mentre hüe i jugoslavs, rispjet aj esperantisc e son in grande majorance, se l'Esp. al venär adolöt generalmentri tes sküelis, lis pare si gambjarän, e alore:

al podar's dă-si ke i slavs, par oportunitat o komoditat; e rit-
nisen di doré ribaltá lis lör pipis. / Furlano kúndi; ku l'bract
la grafie esperantiste, no introdufarán a case lör la grafie slovene,
ma eventualmentri e podarén kontríbui a fa adotá dej Slovene e kon-
pañie la grafie neútrál.

In kuant a lis pipis, se si doprin lis létaris ʒ
z, c kome l'ha proponút il Pirone o lis novis
grafis, no son afát abulidis ma nome tezermentri gan-
bjadis di forme. A skrivi duc küanc invece di duc
küanc, no si ha il vantác o mjör la skuse di tiñi-si a
l'ortografie taljane, e nançe kel di següi la grafie interna-
cional o la slave, ma ançe tipografikamentri o dubitin se
not sej pluj konvenjen dal pont di vize ekonomik prohu-
ra-si lis létaris specjals plujtost ke oblea il kompositör a
fa dopli lavör. Set, sare, l'e rapresentat da Set e sare.

zovin e ruzin t-e nestre grafie no l'ha bifuñe di nisun
seño o létare partikolar. Ma l'e di pluj: ku la nove grafie
si skrív duc e tanc. Noaltres podin skrivi a voluntat
kel ke si pronunçe duc o duç, tanc e se al pos ik käç tanç.
No baste. Par skrivi frase la nove grafie e skrív frase.
Kest al rapresente un nür seño. Not baste pluj il c; a
l'okör ançe il ʒ ku l'apostrofo prime. La koerence e
domandar's di skrivi frasc'e. Losc e bosc si kapiñin
ben par losk; ma küan-ke si câte frosce, si kofal di lej
fros o frosk? parce' esistin dutis-dös lis formis.

Par no l'esist il sun sqi e lu esprimin kun koñosi, lañ.

faše, faša, Breše, küese, kreši, slis, flös, troš (in qartir va-
rjetac alpinis), peš,... Pirone al rapresente kest sun tun ss
se o ss. Tre manjers par il modern sun! e pò si fòj l'oserva-
cjon daj partigens de grafie taljane, ke il Pirone l'ha introdusùt
une lètore foreste: ç. Manko mál ke keste volte no si difte
jé todesce, ma jé plužòst Franceze e si càtr-le tes antigis grafis
dal taljan e siej dialèc. No disin senplicementri ke lis pìpìr, ke
si pretind di sēacà, si fičìn istēs, keste volte sot invece ke
par-fore. L'è invece pluž natural konservà al c l'antik va-
lor di z sord e skrivi marc, tjarc, decembre kome ju
antiks, ma sence bisuñe de ceditje.

Pasin in raseñe lis lètaris de l'alfabet:

Si propòn di skrivi plomp, kolomp, kùindi anče leomp
stramp, rimbomp, sence tñi kont de etimologje. Noaltis ritrñin
ke kest müd al devi sej l'ecceçjon, e ke la lenge leterarje e ado-
ti la terminacjon in b.

Analogamentri si propòn grant, vert, calt, frèt. Se dov'è in-
trodusi-si keste regule si skuñar'è skrivi: bant, kümbant, glant,
komant, spant, pant, küant, stupènt, lint (= lind), bjont, mont (par
mond), taront, sekont, vagabont, mapamont, finimont, furibont, ba-
liart, gejart o gijart, raüart, tart, petart, Lonbart, testart, calt, salt
(par sald), fmeralt, Sualt, gastalt, solt, meneolt o menegold.

I participis maskü in ät, it, üt, (però il feminil in ade, ide, u-
de). Al konveñar'è studijs spregudikatamentri ce ke l'è mjör odotò
pe forme leterarje. I gerundjos si vore sin fini in ant, int. No-
altis o stin takac a l'etimologje. Sta il fat ke in kesc e in

caș analogos și sint une konsonant intermedje e și reste
inșoro su kuaale adota. Oriceîn, no sence eștă, une propuște
ke no steș critiîn vunde strambe. No și podores-jal meti' dutis dōs
lis konsonants p.e. grandt prime ke, ke l'etmologik e rikjēd
e po' ke altre? sangk, verdt, caldt, freut, lungk, nevt, pluvt, ūrt,
amātd, amātdē, nașūtd, nașūtdē o nașude, sintindt, harindt, e-
sindt, korindt. Nus pâr ke kutôr ke i teîn tont o la nitevâ
la parentele dōl Furlân kûl tōjân e dovaresin un pōk konsiderâ
teste idee prime di skartate. Çart al sarēs konvenjent podē
inșenâ oĵ futûrs studēnc de gramōtike Furlane ke il participi
pasāt al faș il feminil pjardind il t e metind l'e plujkēst
di inșenâ ke al gānōje il t in d+e. Il sisteme pluĵ senplit
l'e di fini il participi anče tōl maskil in d, dōl kûol re-
golarmentri și faș il feminil. A prova' pero, ke la grafie eti-
mologike e jē la juste, basti fa i diminutivs, ke sarān: saldūt,
caldūt, verdūt, grandūt, lungūt, sangūt, uvut, nevute.

La grafie modernisime e orēs : nēf, plūf, rāf, bēf, kûindi
anče āf, șāf (șave, o zave), cāf, nāf, brāf, klāf, șgāf, otāf,
sklāf, șlāf, soāf, trāf, skandināf, dēf, plēr, Plāf, șēf, presēf,
elĵēf, riĵēf, longēf, brēf, grēf, ricēf, șkrif, vif, vișif, reċidif,
atif, pasif, transifif, festif, gūlif, korosif, donatif, natif, no-
ċif, decisif, datif, ċatif, inperatif, pusifif, ablatif, nāt, nūt, ūf,
likōf, komōf, lōf... Anče in kesc votābui i derivac (diminutiv
o feminil) e asumin il v, kûindi și rimetîn a une komisjōn
interladine pe decisjōn definitive.

Par no, răuāt dōl g, și han līs dōs lētaris g e ġ = il prin

a gh, il sekond a gji). I sostenitōr de grafie esperantiste in
 onago al principi ke oñi sun al deri sej representat da un seño
 o ançe, subordinatamentri, da doj seños, a pat però ke konservin
 in oñi kās l'identik valōr e son disposc ad ameti, fin ke la
 mase si pleara, il diagrafe ghe, ma a pat ke al vali ançe par
 gha, gho, ghu, e kusi gja a kondiçōn ke al sej aplikat ançe
 a gje, gji. E analogamentri che (par ke), ke al deri estudi-si
 a cha, cho, chu, e kusi cja, cje, cji. Il z kula cedilje al
 podarēs sej adotāt par il z sord invece dal z senplic, kusi
 lis dōs grafis si avvicinaresin un mont e l'inkubo o calcut
 dal k al sarēs colt fin a kuanke la hint e bandona's cjare
 prejudiciis o prevenciōns.

O vin prokurāt di kompletā la liste des peraulis la kuj konso-
 nant final e pō varjō fra k e g. E saresin lunk, lark, rang,
 karg, diskarg, varg, albjörg, wsbörg, fik, castik, intrik, antig,
 Vig, Zurik, Grög, lüg, fong, borg, gorg, sambüg (?) züg, bif-
 lüng, cirojk, Salcpürk, Harpürg. Ançe in kest kās i derivac e
 devin indika la konsonant ke si ha di doprā tal vokabul pri-
 mitiv. Kest kriteri al farēs eskudi la grafie ultimamentri
 deliberade da kej ke ūelin konservā la tradiciōn.

Vin dimostrāt tal Tejōūr la konvenjence di usā l'hake (h)
 inciōl in une vore di peraulis ke lu han in latin e tes
 lengis derivadis, konprindūt il teljān doj se'kui pasāc. Noaltis
 lu dopraresin in goh! coh! (kusi si diferencje l'interjegōn
 dal non di Dio: Go o Gjo. Al va ançe mitāt in dutis lis for-
 mas dal verbo haré ke skomencin par a, e ançe tāj ro-

kabui ke in latin e verin un g kome hint. In hüe al
serv a diferencjâ kest vokabul da üe, e kusi in küölki
vöf dal verbo haré: haj, häs, ha. Eko une serje di vokabul
ke dovaressin vë l'h : haleluje, halt!, hamate, helare, heler, hazard, hetar, hähät (?) hered, hino, ho-b! hom, gentil-hom, hüä
hurä!, htelene, htetore, htortensje, htebe harpe harpie, ätkohol, dif-
honest, difhonör, difhuman, hetik, horde, adheri, adhesjón, ho
o hamp. ef-halä, haste (diferent di aste), hebete, hjarbe, hernje, larität, hodjerno, homicidi, hort, hustir, hostarre, hostje, humid,
ecet. Al restarës po di decidi se lis vöf vüadän, güd
drave, vüarp o vüarb, vüarda, vüardjä, vüari, vüatä, vüeli,
vüerir, vües, vüisce, vüit, vüejt, küante no si vüelin skr
vi kul v inicjal, no si dovës skrivi-lis almanke kul h:
hüadän, hüere, hüarzine. Kesc deläjs e keste hipotesi no
inflüis alät suj ponc esencjâ de grafie.

L'j lung o grög l'è konsiderät daj studjös des küestjóns
di grafie (Fornari, Lucjani), kome konsonânt e al merte di
sej konservät t-es persülis taljanis: jugero, jaguaro, jaltura, jè
josa, djo, nojä, giujä, cuajo, cuojajo, jaltanza, jerolante, stajo. E
la lör asercjón e jè provade dal fat, ke mentres pö di e
skrivi l'jena, l'jaltanza, ma la jena, la jaltanza, il jugero, il
jaguaro, o pö skrivi l'iato, l'iodio, l'ioduro.

Paj Esperantisc l'j l'è semivokäl ke corrispünd a un i. E se
a forma i ditongos aj ej oj... ja, je... L'è interesant riterä ke
Pirone la dopre presapöt kome te uestre grafie. E reste però kü
ki incertecce e küölki kontradicjón e divjars dubjos tent
grafie dal Pirone ke in teste. Eko l'uso fat dal Pirone.